RAQAMLI KONTENTLAR VOSITASIDA O‘SMIR QIZLARDA O‘ZIGA BO‘LGAN ISHONCHNI RIVOJLANTIRISHNING XALQARO STANDARTLARI VA PEDAGOGIK MEXANIZMLARI

Choriyeva D.I.
Qori Niyoziy nomidagi TPMI tayanch doktoranti
https://doi.org/10.5281/zenodo.23509907

Annotatsiya. *Mazkur maqolada shaxs tarbiyasiga yo‘naltirilgan raqamli kontentlarning xalqaro standartlari va ularni ta’lim-tarbiya amaliyotiga joriy etish mexanizmlarini takomillashtirish masalasi o‘smir qizlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirish kontekstida tahlil etilgan. Raqamli ta’lim muhitining o‘smirlarning shaxsiy, ijtimoiy va ma’naviy rivojlanishiga ta’siri, xususan, qizlarda o‘z-o‘zini anglash, mustaqil qaror qabul qilish, ijtimoiy faollik, kommunikativ kompetentlik va ijobiy “Men” konsepsiyasini shakllantirish imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, xalqaro tajribada raqamli kontentlarga qo‘yiladigan pedagogik, psixologik, axloqiy, inklyuziv va xavfsizlik talablari umumlashtirilib, o‘smir qizlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirishga xizmat qiluvchi raqamli kontentlarning konseptual modeli taklif etilgan. Maqolada raqamli kontentlarni yaratish, ekspertizadan o‘tkazish, pedagogik jarayonga integratsiya qilish, monitoring va baholash bosqichlarini qamrab oluvchi mexanizm ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *raqamli kontent, shaxs tarbiyasi, o‘smir qizlar, o‘ziga bo‘lgan ishonch, raqamli ta’lim, media savodxonlik, raqamli xavfsizlik, ijtimoiy-emotsional kompetensiya, “Men” konsepsiyasi, pedagogik mexanizm.*

Аннотация. *В данной статье вопрос международных стандартов цифрового контента, ориентированного на воспитание личности, и совершенствования механизмов его внедрения в образовательную и воспитательную практику рассматривается в контексте развития уверенности в себе у девочек-подростков. Раскрывается влияние цифровой образовательной среды на личностное, социальное и духовное развитие подростков, в частности возможности формирования у девочек самосознания, самостоятельности в принятии решений, социальной активности, коммуникативной компетентности и позитивной «Я-концепции». Обобщены педагогические, психологические, этические, инклюзивные требования и требования безопасности, предъявляемые к цифровому контенту в международной практике, а также предложена концептуальная модель цифрового контента, способствующего развитию уверенности в себе у девочек-подростков. В статье разработан механизм, охватывающий этапы создания цифрового контента, проведения экспертизы, интеграции в педагогический процесс, мониторинга и оценки.*

Ключевые слова: *цифровой контент, воспитание личности, девочки-подростки, уверенность в себе, цифровое образование, медиаграмотность, цифровая безопасность, социально-эмоциональная компетентность, «Я-концепция», педагогический механизм.*

Kirish. Bugungi raqamli transformatsiya sharoitida ta’lim-tarbiya jarayonini zamonaviy raqamli texnologiyalarsiz tasavvur qilish qiyin. Raqamli platformalar, videokontentlar, interaktiv topshiriqlar, elektron ta’lim resurslari, ijtimoiy-emotsional rivojlanishga yo‘naltirilgan multimedia mahsulotlari o‘quvchilarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirish bilan bir qatorda, ularning shaxsiy va

ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish uchun ham yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

Ayniqsa, o‘smirlik davrida shaxsning o‘zini anglashi, o‘z imkoniyatlarini baholashi, tengdoshlari bilan munosabatlari, tashqi ko‘rinishi, ijtimoiy mavqei va kelajakdagi hayotiy maqsadlariga munosabati faol shakllanadi. Mazkur jarayonda o‘ziga bo‘lgan ishonch muhim psixologik-pedagogik omil sifatida namoyon bo‘ladi. O‘ziga ishongan o‘smir qiz o‘z fikrini erkin ifodalash, mustaqil qaror qabul qilish, muvaffaqiyatsizliklardan keyin qayta harakat qilish, o‘z huquq va imkoniyatlarini anglash hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etishga ko‘proq intiladi.

Shu nuqtayi nazardan, shaxs tarbiyasiga yo‘naltirilgan raqamli kontentlarni ishlab chiqishda ularning faqat axborot beruvchi emas, balki tarbiyaviy, rivojlantiruvchi va motivatsion funksiyalarini ham ta’minlash muhimdir.

Raqamli kontent va o‘smir qizlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchning o‘zaro bog‘liqligi

O‘smir qizlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirish murakkab va ko‘p omilli pedagogik jarayon hisoblanadi. Uning shakllanishiga oila muhiti, maktab, tengdoshlar guruhi, mahalla, ommaviy axborot vositalari va raqamli axborot muhiti bevosita yoki bilvosita ta’sir ko‘rsatadi.

Raqamli muhitning o‘ziga xosligi shundaki, o‘smir kundalik hayotining katta qismini internet, ijtimoiy tarmoqlar, video platformalar va turli raqamli xizmatlar bilan bog‘laydi. Shu sababli raqamli kontent o‘smirning o‘zini qanday baholashi va jamiyatdagi o‘rnini qanday tasavvur qilishiga ham ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Ijobiy pedagogik mazmunga ega raqamli kontentlar orqali:

o‘smir qizlarning o‘z kuchli jihatlarini anglashiga;

o‘z fikrini erkin va asosli ifodalashiga;

mustaqil qaror qabul qilishiga;

muvaffaqiyatsizlikka konstruktiv munosabatda bo‘lishiga;

ijtimoiy tashabbus ko‘rsatishiga;

muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishiga;

o‘z huquq va majburiyatlarini anglashiga;

media va raqamli xavfsizlik ko‘nikmalarini egallashiga;

salbiy ijtimoiy taqqoslashning oldini olishga pedagogik sharoit yaratish mumkin.

Demak, raqamli kontentni o‘smir qizlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirish vositasi sifatida loyihalashtirishda uning mazmuni, pedagogik dizayni, psixologik ta’siri va foydalanish mexanizmlari o‘zaro uyg‘unlashtirilishi lozim.

Shaxs tarbiyasiga yo‘naltirilgan raqamli kontentlarning xalqaro standartlari

Xalqaro amaliyotda bolalar va o‘smirlar uchun mo‘ljallangan raqamli kontentlarning sifatini baholashda bir nechta muhim mezonlar ustuvor hisoblanadi.

Birinchidan, **pedagogik maqsadga muvofiqlik** tamoyili. Raqamli kontent aniq pedagogik maqsadga ega bo‘lishi va o‘quvchining yosh hamda individual xususiyatlariga mos kelishi kerak.

Ikkinchidan, **psixologik xavfsizlik**. Kontent o‘smirning o‘ziga bo‘lgan hurmatini pasaytiruvchi, uni boshqa shaxslar bilan salbiy taqqoslashga undovchi yoki stereotiplarni kuchaytiruvchi mazmundan xoli bo‘lishi lozim.

Uchinchidan, **inklyuzivlik va teng imkoniyat**. Raqamli materiallar turli ijtimoiy, madaniy va individual xususiyatlarga ega bo‘lgan o‘quvchilar uchun tushunarli va foydalanish imkoniyati mavjud bo‘lgan shaklda ishlab chiqilishi zarur.

To‘rtinchidan, **raqamli xavfsizlik va maxfiylik**. O‘smirlarning shaxsiy ma’lumotlarini himoya qilish, kiberbulling, manipulyativ kontent va zararli axborotlardan himoyalanish mexanizmlari raqamli tarbiyaning muhim komponentidir.

Beshinchidan, **madaniy va milliy kontekstga moslik**. Xalqaro standartlarni mahalliy ta’lim-tarbiya tizimiga mexanik tarzda ko‘chirish emas, balki ularni milliy qadriyatlar, oilaviy tarbiya an’analari, mahalla instituti va jamiyatning ma’naviy-axloqiy ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtirish talab etiladi.

O‘smir qizlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirishga yo‘naltirilgan raqamli kontent modeli

O‘smir qizlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirishga xizmat qiluvchi raqamli kontentni quyidagi tarkibiy model asosida tashkil etish mumkin:

1. O‘zini anglash bloki.

Mazkur blokda o‘smir qizning o‘z qobiliyatlari, qiziqishlari, kuchli jihatlari va hayotiy maqsadlarini aniqlashga qaratilgan interaktiv testlar, savolnomalar, refleksiv topshiriqlar va videomateriallardan foydalaniladi.

2. Ijobiy “Men” konsepsiyasini shakllantirish bloki.

Bu bosqichda o‘smirga o‘z shaxsiyatini ijobiy qabul qilish, o‘zining individual xususiyatlarini qadrlash va boshqalarning fikriga haddan tashqari bog‘lanib qolmaslik ko‘nikmalari shakllantiriladi.

3. Mustaqil qaror qabul qilish bloki.

Raqamli pedagogik vaziyatlar, keyslar va interaktiv ssenariylar orqali o‘smir qizlarga turli hayotiy vaziyatlarda mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish imkoniyati beriladi.

Masalan: “Sinfdagi tengdoshlaringiz sizni o‘zingiz istamagan faoliyatga jalb qilmoqda. Bunday vaziyatda qanday yo‘l tutasiz?”

Bunday vaziyatlar o‘smirning fikrini himoya qilish, “yo‘q” deya olish va mustaqil tanlov qilish kompetensiyasini rivojlantiradi.

4. Muloqot va ijtimoiy faollik bloki.

Video-dialoglar, rolli o‘yinlar, virtual munozaralar va jamoaviy raqamli loyihalar orqali o‘smir qizlarning kommunikativ faolligi rivojlantiriladi.

5. Media savodxonlik va raqamli xavfsizlik bloki.

O‘smir qizlarga ijtimoiy tarmoqlardagi idealizatsiyalangan obrazlar, manipulyativ axborot, kiberbulling, soxta axborot va ijtimoiy taqqoslashning psixologik ta’siri tushuntiriladi.

6. Motivatsion-rivojlantiruvchi blok.

Turli sohalarda muvaffaqiyatga erishgan ayollar va qizlarning hayotiy tajribalariga bag‘ishlangan videolar, podkastlar va intervyular orqali o‘smirlarning kelajakdagi maqsadlari va o‘z kuchiga bo‘lgan ishonchi mustahkamlanadi.

Ilmiy-amaliy tavsiyalar

1. **O‘smir qizlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirishga yo‘naltirilgan maxsus raqamli kontentlar bankini yaratish** maqsadga muvofiq. Unda o‘zini anglash, ijobiy “Men” konsepsiyasini shakllantirish, mustaqil qaror qabul qilish, muloqot, liderlik, kasbiy yo‘nalish va hayotiy maqsadlarni belgilashga qaratilgan interaktiv topshiriqlar, videodarslar, pedagogik vaziyatlar, testlar va refleksiv mashqlar jamlanishi lozim.

2. **Raqamli kontentlarni ishlab chiqishda xalqaro standartlar bilan milliy tarbiya qadriyatlarini uyg‘unlashtirish** zarur. Bunda kontent mazmuni o‘smir qizlarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos, gender stereotiplaridan xoli, inklyuziv, madaniy jihatdan maqbul hamda O‘zbekistonning milliy-ma’naviy qadriyatlari bilan uyg‘un bo‘lishi kerak.

3. **Raqamli kontentlardan foydalanishda “oila–ta’lim muassasasi–mahalla–raqamli muhit” hamkorlik mexanizmini joriy etish** tavsiya etiladi. Bunda ota-onalar uchun raqamli qo‘llanmalar, pedagoglar uchun metodik tavsiyalar, mahalla mutaxassislari uchun tarbiyaviy materiallar ishlab chiqilib, o‘smir qizning real va virtual muhitdagi tarbiyasining uzviyligi ta’minlanishi lozim.

4. **O‘smir qizlarning raqamli xavfsizlik va media savodxonlik kompetensiyalarini rivojlantirishni raqamli tarbiyaning majburiy tarkibiy qismiga aylantirish** lozim. Xususan, kiberbulling, salbiy ijtimoiy taqqoslash, manipulyativ kontent, soxta axborot va ijtimoiy tarmoqlardagi idealizatsiyalangan obrazlarning o‘smirlarning o‘ziga bo‘lgan bahosiga salbiy ta’sirining oldini olishga qaratilgan amaliy mashg‘ulotlar tashkil etish maqsadga muvofiq.

5. **Raqamli kontentlarning o‘smir qizlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirish samaradorligini muntazam monitoring qilish va diagnostika asosida takomillashtirish** tavsiya etiladi. Bunda o‘zini anglash, o‘zini qadrlash, mustaqil qaror qabul qilish, kommunikativ faollik, ijtimoiy tashabbus va psixologik barqarorlik kabi mezonlar asosida boshlang‘ich, oraliq va yakuniy diagnostika o‘tkazilishi hamda natijalarga muvofiq raqamli kontent mazmuni yangilanib borilishi zarur.

Xulosa. Shaxs tarbiyasiga yo‘naltirilgan raqamli kontentlarning xalqaro standartlari va ularni amaliyotga joriy etish mexanizmlarini takomillashtirish

zamonaviy ta’limning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Ayniqsa, o‘smir qizlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirish nuqtayi nazaridan raqamli kontentlarning imkoniyatlaridan tizimli foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, raqamli kontent faqat axborot uzatuvchi vosita sifatida emas, balki **o‘zini anglash, o‘zini qadrlash, mustaqil fikrlash, qaror qabul qilish, kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantiruvchi pedagogik vosita** sifatida loyihalashtirilishi lozim.

Bunda kontentning xalqaro talablar asosida psixologik xavfsiz, inklyuziv, yosh xususiyatlariga mos, madaniy jihatdan maqbul va raqamli xavfsizlik talablariga javob berishi muhimdir.

O‘smir qizlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirishga qaratilgan raqamli kontentlarni yaratish va joriy etishning **“Diagnostika – loyihalash – ekspertiza-sinov – integratsiya – monitoring – takomillashtirish”** mexanizmi mazkur jarayonning izchilligi va samaradorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, “Oila – ta’lim muassasasi – mahalla – raqamli muhit” hamkorlik modeli orqali raqamli tarbiya mazmunini milliy qadriyatlar, oilaviy tarbiya va ijtimoiy muhit bilan uyg‘unlashtirish mumkin. Bu esa o‘smir qizlarda barqaror ijobiy “Men” konsepsiyasini shakllantirish, o‘z imkoniyatlariga ishonchni kuchaytirish va jamiyatdagi faol pozitsiyasini rivojlantirish uchun pedagogik shart-sharoit yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
2. Mavlonova R.A., To‘rayeva O., Holiqberdiev K. Pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2001
3. Mavlonova R.A., Rahmonqulova N.H., Matnazarova K.O. va boshq. Umumiy pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018
4. Musurmonova O. Oila ma’naviyati – milliy g‘urur. – Toshkent, 1999
5. Quronov M. Milliy tarbiya va yoshlar. – Toshkent, 2006.
6. Zunnunov A. Pedagogika tarixi. – Toshkent: Sharq, 2000.